

Turun tuomiokirkko: Rakentamisen vaiheet – Tekstivastine

Video on katsottavissa YouTubessa osoitteessa <https://youtu.be/mVh0AEe5Y04>

Videon taustalla soi aiheeseen sopiva musiikki, joka hiljenee puheen ajaksi ja vaihtuu välillä siirryttäessä uuteen aiheeseen.

Kamera kuvaa Tuomiokirkkoa sisältä. Sivukappelin lehtikiemuraisen rauta-aidan takana pilkottavat kirkonpenkit. Tummatukkainen nainen kävelee puisten penkkirivien välissä kirkon keskikäytävää pitkin katsellen ympärilleen. Toisen rauta-aidan takana lepää kivinen sotisopaan somistautunut parrakas mies haudan päällä. Punaisella pöytäliinalla lepää aikaa nähnyt pääkallo. Valo leikittelee uruilla ja holveissa. Punainen valo liekehtii kirkon kivisellä lattialla.

Kuva Turun Tuomiokirkosta ulkoa päin. Kirkon torni seisoo ylväänä vasten sinistä taivasta. Kirkon ympärillä on runsaasti vehreitä puita. Kuvan päälle ilmestyvät tekstit: ”Turun tuomiokirkko. Rakentamisen vaiheet. Oppaana Eeva-Kaisa Ahlamo.”

Turun tuomiokirkon pohjoisen puoleisen sivulaivan vaaleasta kiviseinästä löytyy kirkon sakastin tumma ovi ja sen harmailla kivillä rajattu syvennys. Keskilaivasta katsottuna oven oikealla puolella on ikkunaa muistuttava syvennys, jonka hyllylle on asetettu vaalea, ristiinnaulittua kuvaava veistos ja pieni valkoinen kukkaruukku, jossa on valkoisia kukkia. Opas Eeva-Kaisa Ahlamo astuu esiin kulmikkaan pylvään takaa. Oppaalla on vähän olkapäiden alapuolelle ylettyvät ruskeat hiukset. Hänellä on päällään tumma jakkupuku ja valkoinen kauluspaita.

”Turun tuomiokirkko on vihitty käyttöön tuomiokirkoksi vuonna 1300. Se ei silloin tietenkään ollut vielä näin valtavan kokoinen”, Ahlamo aloittaa opastuksen. Hän puhuu rauhallisella ja selkeällä äänellä painottaen kertomansa tärkeimpiä kohtia äänenpainon vaihteluilla, käsien eleillä ja kasvojen ilmeillä. Hän astelee puhuessaan hitaasti sakastin oven ohi ja jää seisomaan ikkunaa muistuttavan syvennyksen eteen.

”Paikalla sijaitsi pieni puukirkko, jonka Turkuun hyökänneet novgorodilaiset polttivat vuonna 1318”, Ahlamo jatkaa. Kamera siirtyy lähemmäksi kuulemaan lisää. ”Alkuperäisessä kirkossa oli pieni kivinen sakasti, jonka kokoa ja muotoa voi vielä nähdä tässä sakastin oven yläpuolella”, Ahlamo kertoo viittoen oikealla kädellään ylöspäin. Kamera siirtyy taaemmas. Sakastin oven yläpuolella kirkon valkeaksi kalkitussa kiviseinässä näkyy pätkä ikivanhaa holvikaarta. Sen yllä kohoaa talon päätykolmio, vanhan sakastin seinä. ”Tähän sakastiin liittyi puinen kirkkosali, joka oli arvioilta 20 metriä pitkä, yhdeksän metriä leveä ja noin kuusi metriä korkea”, Ahlamo lisää.

Opas on siirtynyt kirkon keskilaivalle pääkuorin edustalle. Hänen takanaan näkyy sivukappeliin rauta-aitoja ja kirkon etuosan punatiilillä rajattuja vaaleita pylviä.

”Puukirkon tuhoutumisen jälkeen alettiin rakentaa uutta tuomiokirkkoa, tällä kertaa tiilestä ja kivistä”, Ahlamo kertoo. Kamera siirtyy kauemmas. Opas seisoo kirkon epätasaisesti kuvioidulla kivilattialla. Osa lattian laatoituksesta noudattaa tasaista ruutukuviota, mutta aivan oppaan jalkojen alla lattia muistuttaa sattumanvaraisesti kokoon kyhättyä katukivetystä.

”Tutkijoilla on hieman erilaisia käsityksiä rakentamisen ajankohdista, mutta ensin rakennettiin kolmilaivainen hallikirkko saarnastuolille asti. Siihen yhdistyi pieni pääkuori, jonka muotoa voi edelleen nähdä tässä kirkon lattian etuosan laatoituksessa”, Ahlamo kertoo viittoen vuorotellen kirkkosalin, saarnastuolin, vanhan pääkuorin ja lopulta jalkojensa alla olevan laatoituksen suuntaan. Kamera siirtyy tarkastelemaan erikokoisten kivilaattojen muodostamaa kuviota, joka muistuttaa kirkkorakennuksen

paksuja seiniä ja rikkoo muun lattian siistin säännöllisyyden. Kuvio seurailee vanhan kirkon seinien rajoja, jotka ovat jo ajat sitten jääneet laajennetun kirkon alle.

”1400-luvulla rakentamisen tahti kiihtyi. Kirkon pääkuoria oli jo laajennettu rajusti itään päin, nyt alettiin rakentaa sivukappeleita, ensimmäisenä Pyhälle Katariinalle, Pyhälle Bartolomeukselle, ja Pyhälle Yrjölle pyhitetyt kappelit, ilmeisesti jo 1300-luvun lopulla”, oppaan ääni kertoo taustalla, kun kamera kuvaa ensin opasta kävelemässä ja katselemassa ympärilleen kirkon keskikäytävällä, ja sitten mainittuja sivukappeleita.

Pyhän Katariinan kappeliin paistaa päivänvalo yhdeksänruutuisesta ikkunasta. Valo kirkastaa vaalean holvikaton, joka on koristeltu kiemuraisin kasvikuvioiden. Kappeli sijaitsee nykyisessä Agricolan kappelissa ja sen rajaa kirkkosalista matala rauta-aita, jonka yläosa on koristeltu liljareunuksella. Myös Pyhän Bartolomeuksen kappeli sijaitsee samassa tilassa. Toisen yhdeksänruutuisen ikkunan vieressä on seinään maalattu ristiä pitelevä hahmo. Pyhän Yrjön vanha kappeli on niin ikään rajattu kirkkosalista ristikkoaidalla. Aidan portissa on ympyrän sisällä piispan hiippa ja aidan takana on keskiaikainen Autuaan Piispa Hemmingin harjakattoinen pyhäinjäännöslipas.

Kamera kuvaa kirkon pohjoista sivulaivaa länsipäädystä olevan lehtikiemuraisen rauta-aidan takaa Ahlamon jatkaessa opastusta: ”1400-luvun aikana kirkkoon rakennettiin lukuisia sivukappeleita, joihin tuli alttareita kokonaisuudelle pyhimysjoukkioille.”

”Ursulan kappeli, Johannes Kastajan kastekappeli, Sielujen kappeli, Pormestarin kappeli Turun porvarien käyttöön, Pyhän Ruumiin kappeli, josta piispa Maunu Tavast sai viimeisen leposijansa sekä 1480-luvulla Kaikkien Pyhien kappeli eli nykyinen pääkuori kirkon itäpäähän”, Ahlamo luettelee pitäen lyhyen tauon kunkin nimen jälkeen. Jokaisen kappelin kohdalla kamera siirtyy tarkastelemaan paikkaa, jossa mainittu kappeli on sijainnut.

Ursulan kappeli löytyy kirkon pääsisäänkäynnin oikealla puolella olevasta tilasta, jossa harmaat seinät piilottavat taakseen kirkon vessat ja ylhäällä usean metrin korkeudessa näkyy metallinen parveke, joka johtaa ylös kirkkomuseoon. Johannes Kastajan kastekappelin rajaa kirkkosalin pohjoislaivasta korkea rauta-aita, jonka portissa on suuri kukkakuvioiden ja jonka suuri kaareva ikkuna valaisee 1600-luvulla rakennetun hautakappelin. Sielujen kappelissa taas kaksi haarniskaa seisoo vahdissa koristeellisen lasi-ikkunan molemmin puolin. Kappelin vasemmanpuoleisella seinustalla on koristeellinen, korokkeelle nostettu arkku ja oikeanpuoleisella seinällä vaalein barokkityylinen patsain koristettu tumma hautamuistomerkki. Kappelin tähtiholvikatto muistuttaa yötaivasta, jossa pienet kultaiset tähdet tuikkivat tummansinisellä pohjalla. Pormestarin kappeli on kirkkaasti valaistu. Siellä penkkirivit seisovat ojennuksessa rintamasuunta kohti pientä alttarikaidetta ja alttaria, jonka yläpuolella punatiilisellä seinällä roikkuu puinen krusifiksi. Pyhän ruumiin kappelissa makaa kivinen sotisopaan sonnustautunut hahmo arkkunsa päällä. Kappelin rauta-aidan takaa näkyvät myös värikkäät lasi-ikkunat. Kaikkien Pyhien kappelin eli nykyisen pääkuorin korkea holvikattoa koristavat pilvien päällä seisovat hahmot, koristeellisiin kehyksiin asetettu alttaritaulu, suuret kaari-ikkunat ja kappelin seinien alaosassa Suomen ensimmäiset freskot.

Ahlamo jatkaa: ”Myös sakaristoa laajennettiin, ja kirkon keskilaiva nostettiin nykyiseen basilikakorkeuteensa vuonna 1466. 1400- ja 1500-lukujen vaihteessa rakennettiin vielä Pyhän Laurin kappeli sekä Tarkk’ampujan kappeli kirkon länsipäähän.” Kamera kuvaa kirkon korkea holvikattoa ensin länsi- ja sitten itäpäädyistä käsin. Kun seisoo kirkkosalin sisäänkäynnillä ja katsoo ylöspäin, näkee kohti taivasta kurottavat holvikaaret ja niiden yllä tähtiholvit, joiden basilikaikkunoista valo pääsee kirkastamaan koko katon. Kaukana edessä näkyvät saarnatuoli ja sen oikealla puolella keskikäytävän päässä pääkuori alttaritauluineen. Kirkon länsipäädystä komeilevat kirkon kookkaat urut.

Kamera kiinnittää huomionsa taas oppaaseen, joka seisoo erään sivukappelin ristikkoisen rauta-aidan edessä. Korkea aita on koristelu kiemuroin ja sen yläosassa on rautaisilla kirjaimilla kirjoitettua tekstiä.

Peremmällä kappelissa matalan korokkeen päällä on tumma arkku. Arkkua valaisevat kappelin ikkunat, joista keskimmaisessa on värikäs lasimaalaus. Arkun edessä on ruukku, jossa on valkoisia kukkia.

”Viimeinen lisäys Turun tuomiokirkon rakennushistoriassa on Kaarina Maununtytären hautakappeli, eli Kankaisten kappeli, joka rakennettiin suoraan hautakappeliksi vuonna 1657. Sen takana kirkon kyljessä sijaitsee myös 1700-luvun loppupuolella rakennettu ruiskuhuone, jossa säilytettiin Tuomiokirkon palontorjuntakalustoa”, Ahlamo selittää. Kamera kurkkaa ristikon takaa hiukan tarkemmin keskimmäisen ikkunan lasimaalaista, johon on kuvattu kalliisti pukeutunut nainen kahden nuoren lapsen kanssa.

”Tulipalot ovat runnelleet Tuomiokirkkoa yli 30 kertaa”, toteaa Ahlamo. Hän astelee kirkon keskikäytävää pitkin takanaan pääkuori ja edessään puiset tuolirivit. ”Pelkästään 1700-luvulla kirkon katto syttyi salamaniskusta tuleen viisi kertaa. Turun tuomiokirkkoon asennettiin ensimmäinen suomalainen ukkosenjohdatin vuonna 1791. Turun palo vuonna 1827 tuhosi kirkon sisustuksen kuitenkin täysin. Nykyinen sisustus onkin vasta Turun palon jälkeiseltä ajalta”, Ahlamo päättää opastuksen ja kävelee ulos ruudusta.

Kuva kalpenee valkoiseksi ruuduksi. Ruudun vasempaan yläkulmaan ilmaantuvat tekstit: ”Käsikirjoitus Eeva-Kaisa Ahlamo. Kuvaus ja editointi Simo Ahtee.”

Sitten ruutuun ilmestyy teksti ”Kirkko Turussa ja Kaarinassa 2020” ja sen jälkeen Turun tuomiokirkkoseurakunnan logo.

Tekstivastine: lida Vesanto